

Ultima noapte de Dragoste Intaia Noapte de Razboi de Camil Petrescu

Incadrarea intr-un(o) curent/ perioada/ epoca literar(a)

Romancier si teoretician al romanului, Camil Petrescu isi defineste optiunile estetice in cateva articole, reunite ulterior in volumul Teze si antiteze: Noua structura si opera lui Marcel Proust, Mare emotie in lumea prozatorilor de razboi, Amintirile colonelului Grigore Lacusteanu si amaraciunile calofilismului, conceptul central al teoriilor sale fiind acela de autenticitate (valorificata in literatura romana si de Mircea Eliade, Anton Holban, Max Blecher s.a.). El considera ca "literatura epica de pana la Proust nu se mai integra structurii culturii moderne, iar fata de evolutia realizata de stiinta si filosofie in ultimii patruzeci de ani, aceasta literatura epica ramasese anacronica. (...) O literatura trebuie sa fie sincrona structural, filosofiei si stiintei ei. (...) Bergson si Husserl pun accentul tocmai pe aceasta privire in noi insine, pe Intuitie (...) Ce vrea sa spuna acest lucru? Ca nu cunoastem nimic absolut, decat rasfrangandu-ne in noi insine, decat intorcand privirea asupra propriului nostru continut sufletesc..."

Pentru a depasi traditia realista a naratorului oniscient si omniprezent, el propune urmatoarea solutie, sub influenta proustiana: "Sa nu descriu decat ceea ce vad, ceea ce aud, ceea ce inregistreaza simturile mele, ceea ce gandesc eu... Aceasta-i singura realitate pe care o pot povesti (...) Din mine insumi eu nu pot iesi. Orice as face, eu nu pot descrie decat propriile mele senzatii, propriile mele imagini. Eu nu pot vorbi onest decat la persoana intai... (...) Romanul meu va trebui sa contina lantul amintirilor mele involuntare." (Noua structura si opera lui Marcel Proust, in vol. "Teze si antiteze", Buc, Ed. 100+1 Gramar si Fundatia Culturala Camil Petrescu, 2002, pp. 11-29). "S-a discutat prea mult chiar si despre sensul autenticitatii, formula pe care am folosit-o noi la inceput cu un sens specific, dar care mai tarziu a fost gresit rastalmacita. (...) Autenticitatea presupune neaparat substantialitate si de fapt amandoua attributele nu sunt decat moduri de existenta ale obiectului." {Amintirile colonelului Grigore Lacusteanu si amaraciunile calofilismului, in ed. cit., p. 39)

O definitie a autenticitatii si a anticalofiliei vom regasi inclusiv in notele de subsol ale romanului din 1933, Patul lui Procust: "Un scriitor e un om care exprima in scris cu o liminara sinceritate ceea ce a simtit, ceea ce a gandit, ceea ce i s-a intamplat in viata, lui si celor pe care i-a cunoscut, sau chiar obiectelor neinsufletite. Fara ortografie, fara compozitie, fara stil si chiar fara caligrafie." Publicat in 1930 (anterior, deci, articolelor amintite), romanul Ultima noapte... reflecta conceptia autorului despre roman, inscriindu-se in proza modernista, subiectiva. Perioada interbelica se caracteriza prin doua tipuri de roman - realist (cu modele europene in Balzac, Flaubert, Stendhal si cu reprezentanti in literatura romana: Rebreanu, Sadoveanu, Calinescu s.a.) si psihologic-modern (cu modele europene in Proust, Gide, Th. Mann si reprezentanti in literatura romana: Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban, Mircea Eliade s.a.).

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

-Titlu. Tema. Elemente de structura si compozitie.-

Titlul anuntat in presa vremii cunoaste transformari succesive pana la forma finala, care indica cele doua parti ale romanului.

Temele sunt - dupa cum arata segmentarea din titlu - iubirea si razboiul, cele doua parti ale romanului fiind unite de o constiinta dilematica, de tipul intelectualului insetat de adevar (asemenea tuturor personajelor din opera lui Camil Petrescu). Mai mult decat un roman social, Ultima noapte... este un roman al pasiunii.

Cele doua carti, cu sase, respectiv sapte capitole, alcatuiesc un jurnal, in care primeaza introspectia si analiza psihologica. Prima carte, sub forma unui monolog, se deschide cu o discutie la popota ofiterilor si continua cu rememorarea povestii de dragoste dintre personajul principal si Ela, studenta la Litere care ii va deveni sotie. A doua carte are ca fundal primul razboi mondial, la care participa eroul si in care traieste o alta experienta, necesara ca o verificare a eului "care cunoaste altfel ceea ce cunostea intr-un anumit fel".

Sub aspectul continutului, este un roman subiectiv, preponderent analitic, urmarind doua planuri: evolutia protagonistului (planul subiectiv, de analiza psihologica, pentru ca el traieste doua experiente-limita: iubirea si moartea) si imaginea societatii romanesti inaintea si in timpul primului razboi mondial (planul obiectiv, specific romanului realist; aici intra si episodul mostenirii). Trasaturi specifice

Militand in articolele teoretice pentru sincronizarea literaturii cu filozofia si stiinta vremii (psihanaliza lui Freud, fenomenologia lui Bergson, intuitionismul lui Husserl), Camil Petrescu valorifica zonele inaccesibile, altadata, ale inconstientului, ale intuitiei, considerand ca personalitatea umana in totalitatea ei inseamna atat latura rationala, constienta, cat si cea mai putin explicabila, irrationala. In raport cu teoria bergsoniana, el propune o alta receptare a timpului, ca durata pura, ca un prezent continuu (tendinta este dublata de influenta proustiana). In constiinta individuala, timpul isi pierde valoarea traditionala si devine incompatibil cu obisnuita cronologie. Cursul sau nu mai este previzibil, ci se deruleaza in functie de memoria afectiva (involuntara), adica este o inlantuire de fapte, stari, determinate de senzatiile si trairile momentului.

Respingand tipul de naratiune traditionala, el considera ca romanul modern trebuie sa se supuna ideii de autenticitate care implica naratiune la persoana I, unitate de perspectiva, orientare spre eu, abolirea omniscientei si ubicuitatii, a istorismului, a sistemelor anticipative si a previzibilitatii. Timpul este subiectiv, conditionat de memoria afectiva, iar personajele nu se mai inscriu intr-un tipar, devenind individualitati complexe.

Tot in virtutea autenticitatii, formula narativa este cea de jurnal, careia se adauga notele de subsol, pagini epistolare si articole din presa vremii ce trimit la literatura de razboi intr-o forma polemica.

Daca planul subiectiv al romanului este ocupat de analiza dramei pasionale a personajului masculin, al doilea plan, cel obiectiv, antreneaza o lume balzaciana - a familiei lui Gheorghidiu

(episodul mostenirii si cateva personaje-tipuri - Tache Gheorghidiu-avarul, Nae Gheorghidiu -arivistul, demagogul, Vasile Lumanararu-milionarul analfabet - trimit la influenta marelui scriitor francez al inceputului de secol al XIX-lea) si prezinta drama razboiului (pe care Camil Petrescu l-a cunoscut in mod direct). Incercand sa demitizeze imaginea glorioasa a razboiului, asa acum era el infatisat in literatura si presa contemporana, autorul vorbeste despre experiente-limita si despre lipsa sentimentului patriotic, a patetismului in apropierea mortii.

Razboiul este privit prin ochii unui luptator oarecare (din acest punct de Vedere, critica a facut trimitere la romanul Manastirea din Parma al lui Stendhal), fara orgolii de strateg militar, asistand la stangacia comandantilor, care dau ordine contradictorii, constatand lipsa de echipament, hrana, armament. Mai mult decat nesiguranta, teama, foame, disperare, experienta razboiului este una de cunoastere si verificare a propriei personalitati, ajutandu-l pe protagonist sa se elibereze de obsesia pasionala, ce-i pare acum nesemnificativa: "Drama razboiului nu e numai amenintarea continua a mortii, macelul si foamea, cat aceasta permanenta verificare sufleteasca, acest continuu conflict al eului tau, care cunoaste altfel ceea ce cunostea intr-un anumit fel".

In afara prezentarii razboiului fara eroism, au fost remarcate si alte influente stendhaliene: autoobservarea lucida a trairilor, anticalofilia si inzestrarea eroilor cu energii sufletesti, virilitate, loialitate, orgolii. La nivelul analizei iubirii si geloziei, au fost semnalate asemanari cu Proust, in sensul ca ambii autori vad in iubire o autosugestie: "Orice iubire e ca un monoideism, voluntar la inceput, patologic pe urma", "o iubire mare e mai curand un proces de autosugestie".

-Caracterizarea personajului principal-

Incadrat in familia "sufletelor tari" (alaturi de Andrei Pietraru din drama Suflete tari, Gelu Ruscanu din Jocul ielelor sau Pietro Gralla din Act venetian), Țtefan Gheorghidiu este un lucid, un cautator de adevar si, in acelasi timp, un inadaptabil, care isi apara intransigent ideile.

Student la Filosofie, el aspira la iubirea absoluta, dorindu-si ca femeia sa se manifeste prin raportare totala la fiinta lui, anihilandu-si astfel personalitatea. Hipersensibilitatea lui este zdruncinata de orgoliu si de gelozia care incepe sa-l macine o data cu intelegerea ca Ela nu mai corespunde idealului sau feminin. Intrucat perspectiva apartine numai naratorului-personaj, este imposibil sa avem o imagine obiectiva asupra celorlalte personaje; asadar, si Ela, si avocatul Grigoriade si alte personaje sunt prezentate numai din perspectiva subiectiva a lui Gheorghidiu.

Iubirea se transforma intr-o permanenta panda a gestului tradator, care duce la autodistrugere: "Pentru mine dragostea aceasta era o lupta neintrerupta, in care eram vesnic de veghe, cu toate simturile la panda, gata sa previn orice pericol." El traieste sub teroarea interogatiilor, iar romanul incepe si se sfarseste in aceeasi incertitudine: "Ți totusi imi trece prin minte, ca un nour de intrebare... Dar daca nu e adevarat ca ma insala? daca din nou am acceptat o serie gresita de asociatii?" Luciditatea nu poate fi salvatoare, pentru ca nu semnifica ton neutru, ci adancire in drama existentiala - "Cata luciditate, atata drama", spune un alt erou camilpetrescian. Ceea ce-l

elibereaza de constrangerile pasionale este razboiul, prin comparatie cu care problemele sale par frivole, total lipsite de substanta. Despartindu-se in final de Ela, el lasa in urma "tot trecutul".

-Stil. Limbaj.-

Desi de considera un scriitor anticalofil, este evident interesul pentru formularea adecvata, pentru stilul analitic, intelectualizat, cu terminologie specifica. Lexicul cuprinde multe neologisme: "flagrant delict de futilitate si bluff", mobilizat, a lichida (banii), bonom, indispensabilitate, indulgenta etc, iar la nivel stilistic, nu sunt evitate comparatiile, inversiunile: "s-a oprit ca o statuie pe un soclu", "se profileaza pe cerul tare si gol, ca niste ciobani pe o culme" ori metaforele: "Amiaza era involata si lumina fierbea, ca in cupa sampania rece", "coastele in evantai" , "ca niste uriasi soldati de plumb", "cadem cu suflete rupte", "nervii plesnesc", "avem otrava in sange" etc.

Imaginile vizuale sunt completate de cele auditive, mai ales in capitolul "Ne-a acoperit pamantul lui Dumnezeu": "E un schimb viu de rapaieli si fasaituri", "trasnetele de obuze se prabusesc acum, in plutonul meu", "o intarziere intinsa, si, pe urma, alte suieraturi", "urechea innebunita nu le mai aude vajaitura nepamanteasca" etc.